

## РЕЦЕНЗІЯ

**на рукопис дисертації Рудницького Антона Володимировича  
«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ  
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ»,  
на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю  
053 Психологія**

Тема дисертаційного дослідження Антона Рудницького є актуальною в умовах сучасних повсякденних реалій воєнного стану в Україні. Стрімкий розвиток інноваційних технологій, інформаційне переваження соціальними загрозами для продуктивної життєдіяльності громадян, зростаюча непередбачуваність бойових дій та швидкоплинність кризових і екстремальних ситуацій у зоні конфлікту змушують військовослужбовців діяти в умовах постійної невизначеності, ризику для здоров'я і, в цілому, життя та дефіциту календарного часу. Така ситуація розвитку істотно підвищує вимоги до їхньої психологічної готовності, зокрема, здатності приймати ефективні рішення у кризових ситуаціях. На відміну від стабільних соціальних контекстів, військові умови детермінують комплексні виклики до особистості військовослужбовця, спроможного одночасно до стратегічного мислення, емоційної регуляції, командної взаємодії та нейрофізіологічної адаптації.

Узагальнюючи основні результати сучасних досліджень у цій життєвій сфері людини, можна стверджувати, що в умовах тривалого, вже майже 12-річного громадянського емоційного напруження, підвищеної тривожності, проблема збереження емоційно-когнітивної стійкості для прийняття відповідальних і ефективних рішень військовослужбовцями в кризових умовах завжди була і буде актуальною, а, отже, потребує поглибленого і деталізованого вивчення.

У цьому пізнавальному розрізі дисертаційне дослідження А. В. Рудницького дійсно має теоретико-практичну значущість. Сформульовані у ньому мета, об'єкт, предмет, завдання потенційно передбачають необхідну якість отриманих результатів, зокрема через розроблення завершеної теоретико-методологічної основи наукового пошуку і адекватне використання дослідницького інструментарію.

До найбільш вагомих теоретичних здобутків дисертанта варто віднести узагальнення наукової інформації про анонсовану у темі роботи дослідницьку проблему. Так, проведений аналіз теоретико-методологічних засад феномена «прийняття рішень у кризових ситуаціях» дозволив йому узагальнити ключові наукові концепції, структурні та структурно-функціональні моделі і

дослідницькі підходи, а також виявити основні чинники, що впливають на цей процес у воєнних умовах. Як наслідок, уточнено зміст термін *«прийняття рішень»* дорослими, де він визначається через *«динамічний, багатофакторний психологічний процес як комплекс вольових дій, когнітивної обробки інформації, емоційного регулювання, соціально-економічних впливів й екстремальних умов, що спрямований на досягнення усвідомленої мети під впливом професійного середовища, соціального та культурного контексту, власних психічних станів, когнітивних здібностей, набутих моделей поведінки та стратегій вирішення проблем»*. Відповідно, поглиблено зміст терміна *«кризова ситуація»* вже у військовому контексті, що охоплює широкий спектр обставин (від «фізичних загроз» до «моральних і суб'єктивних викликів») і визначається як *«обставина або сукупність обставин, що характеризуються високим рівнем загроз фізичній безпеці, дефіцитом календарного часу для ухвалення рішень, інформаційною невизначеністю, моральними дилемами та неможливістю повного контролю над подіями, які потребують швидкої адаптації, стресостійкості, ефективної координації дій для забезпечення досягнення поставлених цілей і збереження життя»*.

Аналіз чинників прийняття рішень у кризових умовах дозволив виокремити та систематизувати основні *психологічні характеристики* військовослужбовців, що впливають на ефективність цього процесу (це передовсім когнітивна готовність, емоційна регуляція, стресостійкість, етичне прийняття рішень і лідерство).

Досліджено також вплив *стресу* на когнітивні механізми прийняття рішень у військових умовах, внаслідок чого встановлено, що він однаково може мобілізувати і гальмувати когнітивні функції. Так, «гострий стрес» стимулює увагу, але формує «тунельне бачення», тоді як «хронічний стрес» знижує когнітивну гнучкість і здатність до адаптації. Або: індивідуальні особливості військовослужбовців (рівень досвіду, стресостійкість, емоційна саморегуляція), соціальний контекст (групова підтримка, лідерство) та ситуаційні чинники (дефіцит календарного часу, фізична загроза) є ключовими змінними у впливі на успішність ухвалення рішень у кризових ситуаціях.

За результатами *констатувального* експерименту розроблено структурно-функціональну модель адаптивного прийняття рішень, що відображає взаємозв'язки між когнітивними (аналітичне мислення, ситуаційна обізнаність), емоційними (стресостійкість, регуляція тривоги), соціальними (довіра, командна згуртованість) і нейрофізіологічними (варіабельність серцевого ритму) характеристиками. У моделі виокремлено три рівні адаптивного реагування (базовий, середній, високий), які можуть бути

використані для діагностики, моніторингу ефективності та індивідуалізації тренінгових програм, та обґрунтовано її практичну цінність (реальне чи потенційне застосування у скринінгу ризик-чинників, цільовому відборі персоналу, розробленні індивідуалізованих програм психологічної підготовки з врахуванням конкретних доменних профілів військовослужбовців).

Відповідно, на основі отриманих результатів *цього* експерименту розроблено та апробовано тренінгову програму психологічної підготовки військовослужбовців, орієнтованої на забезпечення комплексного розвитку когнітивного, емоційного, соціального та нейрофізіологічного доменів адаптивної готовності до прийняття ними ефективних рішень. Програма поєднує когнітивний тренінг, VR-симуляції, біофідбек і стрес-менеджмент. Її продуктивність демонструють високі коефіцієнти ефекту (Cohen's *d*) (в експериментальній групі – це 0,79-0,95), тим самим засвідчуючи істотний практичну значущість тренінгового втручання у розвитку адаптивних ресурсів військовослужбовців.

На основі формувального експерименту дисертантом сформульовано низку наукових висновків, які відображають логіку авторського наукового пошуку та зміст реалізованості поставлених дослідницьких завдань.

Ключові положення дисертаційної роботи А. В. Рудницького у повному обсязі викладено у семи наукових публікаціях, серед яких три статті опубліковано у вітчизняних фахових виданнях категорії Б, одна стаття – у міжнародному журналі. Теоретичні та практичні положення дисертації доповідалися й отримали схвалення на міжнародних, Всеукраїнських і регіональних наукових конференціях, що підтверджено відповідними сертифікатами, а також трьома публікаціями у матеріалах науково-практичних конференцій Всеукраїнського та міжнародного рівнів.

Позитивно оцінюючи рецензоване дисертаційне дослідження, звертаємо, однак, увагу автора на окремі зауваження та *рекомендаційні* побажання:

1. Уникати декларативного викладу інформації (як приклад, у вступі читаємо: «...в контексті сучасних бойових дій, що характеризуються високою **динамікою** («динамікою» чого?), **невизначеністю** («невизначеністю» чого?), **інформаційним перевантаженням** («перевантаженням» яким і де?)....»).

2. Увиразнити психологічний зміст одного з ключових понять дисертаційного дослідження – «*домен*», яке у розділах роботи розглядається у різних значеннях (найбільш частотне використання: це «чинник», «рівень», «контекст», «аспект», «змінні») та дотримуватися єдиних найменувань його основних чотирьох структурних складових).

